

TNC-Aktuellt

Nr 3 1994 • Årgång 36 • Information från Tekniska nomenklaturcentralen • ISSN 039-8438

Euralex '94 i Amsterdam, se sidan 4.

- Kvalitet och terminologi talas det om på s 3 • Lena Nordlund presenterar en nyutkommen bok om kemispråkets utveckling, s 6 • TNC 96 Skogsordlista har kommit ut, s 8 • Om olika typer av citattecken berättar Lars Törnqvist på s 9
- Mittenuppslaget består av Nordterms nummer 1/94

Notiser

• Ny avhandling

Anita Nuopponen från humanistiska fakulteten vid Vasa universitet har skrivit en avhandling med titeln *Begreppssystem för terminologisk analys*.

Att vi gestaltar världen med hjälp av begrepp och begreppssystem säger Anita Nuopponen redan i inledningen. Det är de olika sätten att sedan ordna begreppen som står i fokus för hennes arbete.

En utförligare presentation av avhandlingen kommer i ett kommande nummer av TNC-Aktuellt.

• TERM-LIST "Elektronisk tidskrift"

Samma Anita Nuopponen från Vasa universitet som skrivit avhandlingen ovan har tillsammans med Outi Järvi startat en elektronisk tidskrift som man kan få tillgång till gratis om man är ansluten till elektronisk post. Tidskriften skall vara ett snabbt och bekvämt diskussionsforum för alla som intresserar sig för vetenskap och forskning om terminologi, praktiskt terminologiarbete och lexikalisk fackspråksforskning utan några geografiska eller andra gränser.

TERM-LIST kommer bland annat att presentera och diskutera aktuella böcker, standarder, termbanker, ordlistor m m. Den kommer också att redogöra för vad som händer inom terminologivärlden i fråga om kurser och seminarier och projekt, allt ifrån enstaka terminologiprojekt till nya metoder och verktyg för analys.

Frågor om medlemskap, organisation och inriktning kan sändas till: Anita Nuopponen (atn@uwasa.fl) eller Outi Jarvi (oja@uwasa.fl).

Prenumerera genom att sända följande meddelande via e-post: LISTSERV@uwasa.fl SUBSCRIBE TERM-LIST

Stora eller små bokstäver i meddelandet har ingen betydelse men var noga med stavningen. Lägg inte till det egna namnet.

• RossTerm

En ny, oberoende terminologiorganisation har bildats i Moskva. I organisationen ingår vetenskapsmän och praktiserande terminologer från 45 regioner i Ryssland. Mer information om organisationen kan man få genom att skriva till:

RossTerm, 119899 MOSCOW,

B-234, MGU, 1-vis Kor.

• "Terminology" – ny tidskrift

Betydelsen av snabb tillgång till precis information och hur detta ändrat tillvaron eller världsbilden har H B Sonneveld och K L Loening tidigare skrivit en bok om med titeln *Terminology. Applications in Interdisciplinary Communication*. Nu har man fortsatt samarbetet i en ny terminologisk tidskrift som ges ut på John Benjamins förlag i Amsterdam. Tidskriften är med sina över 200 sidor i A5-format mer likt en bok. Den är fristående och skall hålla en tvärvetenskaplig och tvärkulturell inriktning och är tänkt att komma ut minst två gånger om året.

Prenumerationen kostar ca 120 USA-dollar per år. Intresserade kan beställa tidskriften direkt från förlaget:

John Benjamins Publishing company
Amsteldijk 44
NL 1070 AN Amsterdam
Nederländerna
Telefax: +31 20 673 993

Innehåll

Notiser	2
Kvalitet och terminologi	3
EURALEX '94 i Amsterdam	4
TNCs termtjänst	5
Tyskt terminologiinstitut bildat	5
Från Agricola till Lavoisier	6
Martin Hicks från Bath	7
Insänt	8
TNC 96 Skogsordlista har kommit ut	8
Olika typer av citattecken	9
TSK 20 år	9
Nytt i bokhyllan	10
Tredjeländer	11
Termfrågor i urval	12

TNC-Aktuellt

Nyhetsblad för TNCs medlemmar.

TNC är en ideell förening och har till uppgift att verka för att en lämplig teknisk terminologi skapas och används inom offentlig förvaltning, näringsliv, utbildningsväsen och massmedier.

Redaktion:

Berit Björk
Anna-Lena Bucher
Lars Törnqvist

Prenumeration: Susan Sjöberg Ecimovic
Postadress: Västra vägen 9 C, 171 46 Solna
Telefon: 08-735 85 25
Telefax: 08-27 32 86
Postgiro: 55 60 12-3
Bankgiro: 711-1925

TNC-Aktuellt utkommer med 3-4 nummer per år. Eftertryck tillåts om källan anges.

Kvalitet och terminologi – finns det ett samband?

Sedan ISO 9000-serien översattes till svenska 1987 har ca 450 svenska företag ISO-certifierats.

Enligt uppgifter i Månadens Standard nr 11/94 blir det nu allt vanligare bland företag i tjänstesektorn, hos advokatbyråer till exempel, med ISO-certifiering. Företag som är ISO-certifierade kräver allt oftare att deras affärspartner också skall vara det.

Vad är då *kvalitet* enligt ISO 9000? Jo, det är alla egenskaper hos en produkt som ger den dess förmåga att tillfredsställa uttalade eller underförstådda behov.

Terminologi – ett kvalitetshjälpmedel

För den som är terminologiskt insiktsfull ingår självklart kravet på god och entydig terminologi i allt kvalitetstänkande. Det är en förutsättning för smidig och effektiv kommunikation. Kommunikation bygger på förståelse, på att orden har samma innebörd för dem som kommunicerar. Det här vet varje yrkesman som använder sig av facktermer, dvs ord och uttryck som står för begrepp inom det egna fackområdet och som behövs för att kommunicera med andra fackmän på ett exakt sätt. Genom att definiera och avgränsa dessa termer mot andra termer vet yrkesmannen exakt vad de betyder. Det uppstår inga missförstånd.

När man i ISO 9000-serien talar om kravspecifikationer och om styrningen av administrativa och mänskliga faktorer så handlar det om språket, både det skrivna och det talade. Det är språket som bär informationen, den information som skall gå från sändare till mottagare åtföljd av så lite brus som möjligt. Om man dessutom tänker på att fackinformation av alla de slag (instruktioner, produktfaktablad, kravspecifikationer, standarder, författningar) till mycket stor del innehåller fackspecifika termer så inser man lätt att dessa termer bör vara valda med omsorg och eftertanke för att inte ge upphov till brus.

Vad kostar ett missförstånd?

”Ibland kostar det bara en prestige-förlust men i många sammanhang kan det kosta miljoner. Inom medicinens område kan det till och med kosta människoliv!” Citatet kommer från en av TNCs informationsbroschyrer. Även om påståendet låter tillspetsat så ligger det en hel del allvar bakom.

Det är inte svårt att föreställa sig vilka faror vi alla skulle sväva i om man på ett kärnkraftverk eller vid en flygledningscentral inte skulle förstå varandra och de instruktioner som gäller.

När man på bilden ovan ser brohalvorna som inte möts, kan man lätt inse vad ett missförstånd skulle kunna kosta.

I skolan fick vi lära oss att det är viktigt att variera språket när man skriver. Vi fick lära oss att använda synonymer och omskrivningar för samma sak som tidigare nämnts, allt för att texten inte skulle låta tjugig.

Men i fackmässiga sammanhang gäller inte den här regeln. Om man i en och samma bruksanvisning kallar en viss knapp för ”den röda knappen”, ”knappen till höger”, ”stopp-tangenten” eller ”stoppknappen” ökar det inte förståelsen och höjer heller inte språkqualiteten. Det skapar bara förvirring. Läsbarhetsundersökningar har visat att om en och samma företeelse benämns med olika termer så är det risk för att läsaren tolkar det som två olika företeelser. Termen är en etikett som står som uttryck för ett visst innehåll, begreppet. Byter vi etikett så är vi vana att tro att innehållet också har ändrats.

Färska tyska utredningar visar att det går att spara 15–30 % av produktionskostnaden genom kvalificerat terminologiarbete. God terminologi är inte bara en förutsättning för kvalitetssäkring utan också en ekonomiskt lönsam investering.

EURALEX '94 i Amsterdam

Amsterdam i augusti. Orden väcker bilder av folkvimmel, kanaler och fina gamla hus. Själv befinner jag mig dock utanför den glada turistskaran. Söder om Amsterdam i den väldiga grå byggnaden där Amsterdams Vrije Universitet ligger pågår EURALEX '94, den sjätte internationella kongressen som hölls av European Association for Lexicography. LEX står för lexikografi, dvs ordlistearbete, och det är det brinnande intresset för lexikografi som fört hit människor inte bara från Europa utan från hela världen.

Deltagare från 37 länder

Drygt 330 deltagare från 37 länder och fem kontinenter hade samlats för att diskutera ordlistearbetets eviga frågor och aktuella problemställningar. Där fanns lexikografer, semantiker, terminologer, lexikologer, översättare, lärare, ordboksredaktörer och andra intresserade.

Under kongressens gång utbytte man tankar om både teoretiska aspekter och praktiska tillämpningar inom områden som ordbetydelse, kombinatorik, lexikografiska och lexikologiska projekt, användning av ordböcker med mera.

167 miljoner ord!

I föredragen belystes frågor om den moderna lexikografins teoretiska grunder, om dess förhållande till kunskapsrepresentation och om korpusarbetets fördelar och stötestenar. Vilka fantastiska möjligheter som öppnas när man disponerar en korpus på 167 miljoner ord! Men vad kan en lexikograf göra med de 58 000 exempel som man kan få fram som resultat av en sökning? Man talade om "lexikalisk kombinatorik", ett nytt område som studerar hur ord fungerar tillsammans och som är av intresse för alla inblandade – lexikologer, lexikografer och terminologer.

Kunskapsfest

De lexikografiska och lexikologiska projekt som presenterades omfattade allt från stora allmänspråkliga ordböcker till terminologiska ordlistor inom mycket speciella områden, historiska ordböcker, en-, två- och trespråkiga ordlistor, elektroniska ordböcker, lexikaliska databaser osv.

Själv höll jag föredrag om TNC 94 EGs ord och uttryck, en engelsk-svensk ordlista över EGs regelspråk som utkom 1993.

Samtliga föredrag finns tillgängliga i boken "Euralex 1994. Proceedings".

Ur föredragen och diskussionerna växte bilden av det moderna ordlistearbetet fram som en korpusbaserad "multidisciplinary activity", och av en ny disciplin, som kallas teoretisk lexikografi eller metalexikografi. Metalexikografi sysslar med de teoretiska och metodologiska problem som uppstår i samband med ordlistearbete.

Möjligheterna att skaffa insikter i lexikografins "state-of-the-art" och knyta kontakter med kolleger med samma intressen var många. Man kunde lyssna till inbjudna föreläsare, gå på sektionsföredrag, delta i livliga paneldiskussioner och samtala med posterpresentatörerna. Det gällde verkligen att utnyttja tiden maximalt i denna kunskapsfest och människoträngsel.

Levande legender

Och så ordboksutställningar, demonstrationer av elektroniska ordlistor försedda med moderna sökrutiner som gör allt detta bläddrande i tjocka luntor till ett minne blott. Vad sägs t ex om Oxford English Dictionary på CD-ROM som motsvarar 22 volymer på papper!

Och framför allt, alla intressanta människor man möter! När jag läste på namnlapparna kände jag igen författare till många av de böcker som jag nästan dagligen använder som Morton Benson och Robert Ilson (BBI combinatorial dictionary), A P Cowie (Oxford Dictionary of Current Idiomatic English), Sidney L Landau (Dictionaries: the art and craft of lexicography).

Nästa gång i Göteborg

Kongressen avslutades med EURALEX medlemsmöte där man bland annat valde ny ordförande. Det blev professor Frank Knowles från Storbritannien som har ett stort intresse för fackspråk.

Nästa gång är det Sverige som står för värdskapet. EURALEX '96 hålls i Göteborg.

Klaudia Dobrina

TNCs termtjänst

I slutet av varje TNC-Aktuellt hittar läsarna några sidor med termfrågor i urval. Det är frågor som ställts till TNCs termtjänst. Det kanske kan vara av intresse att få veta lite mer om hur term-tjänsten på TNC fungerar.

Vad heter skånska på franska?

Det här är en fråga som ställts till termtjänsten. En skånska i det här fallet är ett murarverktyg för utplanning av puts på väggar och i tak. Någon direkt översättning till franska kunde vi inte hitta i vårt bibliotek men vi visste att den engelska motsvarigheten var *float* och kunde den vägen söka oss fram till den franska termen *lisseuse* som vi hittade i den engelsk-franska Dictionary of Building Terms.

Andra frågor till termtjänsten kan vara: Heter det *rullator* eller *rollator*? Vilket genus har *jod*? Vad är det för skillnad mellan *analys* och *provning* i tekniska sammanhang? Vad kallas den där ringen med flik som finns på ölburkar och som man öppnar burken med? Hur översätter man *miljövänlig* till engelska?

Hur får vi fram svaren?

Ibland kan vi lämna besked direkt per telefon med hjälp av egna kun-

skaper. Det rör då vanligen frågor om fog-s, pluralformer, stavning etc. De flesta frågor kräver dock en längre utredning för att svaret skall bli väl underbyggt och för att svaren inte skall variera beroende på vilken handläggare som haft hand om frågan. Men ibland blir svaret helt enkelt att det inte finns något svar eller inte bara *en* tänkbar lösning på ett problem.

Till vår hjälp med utredningen kan vi söka i vår termbank Termdok som finns lagrad på CD-ROM-skiva. Den innehåller över 500 000 termer med definitioner och översättningar. Där finns TNCs ordlistor, svensk standard, stora databaser som Eurodicautom, Termium med flera, de speciella termer inom bland annat handel och juridik som används inom EU och som TNC hjälpt till att få fram. Den termbank som alla våra termfrågor registreras i är också en lämplig sökkälla. Där kan man se om frågan ställts tidigare och hur den då besvarats.

TNCs ämnesinriktade referensbibliotek, som innehåller över 15 000 volymer, är naturligtvis en stor skattkammare. En annan viktig informationskälla är arbetskamraterna som ofta sitter inne med oanade kunskaper eller som kan ge tips om var man kan hitta svaren. Ibland samråder vi med experter utanför huset. Det kan gälla nya fackuttryck som börjar sprida sig inom en viss bransch. Då

har vi glädje av våra kontaktpersoner på företag som är medlemmar i TNC.

När frågan är färdigbehandlad och har besvarats dokumenteras den och registreras i den interna termfrågedatabasen med referens till de källor vi anlitat. En utskrift av utredningen cirkulerar på kansliet för att alla skall få en chans att se den och samtidigt ges möjlighet till kommentarer eller kompletteringar, vilka också registreras och ibland leder till att frågaren kontaktas igen och får del av de kommentarer som inkommit.

Nya ord

I TNCs verksamhet ingår att följa med i den språkliga utvecklingen inom teknikområdet. Som ett led i detta excerperar vi tekniska tidskrifter, rapporter, avhandlingar etc. Excerpterna registreras och läggs in i vår excerptdatabas – ytterligare en källa att ösa ur i samband med termfrågor. Här finns inte bara nya "riktiga" tekniska termer utan också nya, ofta modebetonade, ord, ord som kan vara tillfälliga lån från engelskan. Dessa ord kanske inte ens går att böja, de kan vara svåra att stava – men de förekommer och då bör TNC känna till dem. Många frågor handlar just om sådana ord. Genom excerperingen får vi också nya värdefulla kunskaper om olika fackområden.

Berit Björk

Tyskt terminologinstitut bildat

I förra numret av TNC-Aktuellt rapporterade Anna-Lena Bucher från en terminologikonferens i Köln.

Vid konferensen ställdes många frågor till Anna-Lena om hur TNC fungerar, hur organisationen är uppbyggd, hur TNC finansieras med mera. Intresset berodde på de långt framskridna planerna på att bilda ett terminologinstitut även i Tyskland.

Nyligen fick vi ett brev från intresseföreningen DTT, Deutscher Terminologie-Tag, som berättade att planerna på ett terminologinstitut nu

har realiserats. Organisationen bildades den 30 september 1994 på initiativ av DTT och har fått namnet Deutsches Institut für Terminologie (DIT).

Verksamheten kommer att inriktas på tre huvuduppgifter, nämligen – förmedlings- och utbytestjänster (exempelvis informationstjänster om existerande terminologi på olika områden, marknadsanalyser, främjandet av datorstött terminologiarbete)

– rådgivning (innefattande term-

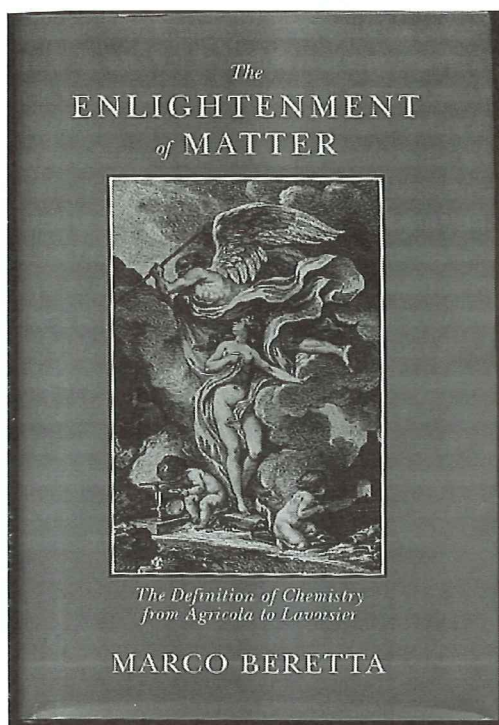
rådgivning för alla offentlig- och privatanställda, utbildning i terminologi, terminologiuundersökningar m m

– basuppgifter (bland annat utveckling av terminologiska metoder, terminologins tillämpning i kvalitetssäkringsarbete, nationellt och internationellt samarbete).

Vi följer med intresse utvecklingen av den nya organisationen och hoppas kunna rapportera om arbetet i ett kommande nummer av TNC-Aktuellt.

Från Agricola till Lavoisier –

ny bok om kemispråkets utveckling

The Enlightenment of Matter, The Definition of Chemistry from Agricola to Lavoisier (Science History Publications, USA, 1993) av Marco Beretta är en vacker bok om keminenomenklaturens historia. Marco Beretta är en italiensk vetenskapshistoriker verksam vid Uppsala universitet. Han har tidigare publicerat *A History of Non-Printed Science* (Uppsala, 1993) och ett antal essäer om kemihistoria från 1700-talet.

Den här boken är en studie i hur keminenomenklaturen utvecklades under 1600- och 1700-talet, hur nära knuten hela kemivetenskapens utveckling är till kemispråkets utveckling och framför allt kemisten Lavoisiers roll i denna utveckling. Beretta har också undersökt andra vetenskapsdiscipliners framsteg och språkutveckling under 1700-talet och jämfört detta med kemien. Där finns bland annat ett avsnitt om Linné och ett om medicin. Han har också studerat utvecklingen av lexikon i metallurgi, mineralogi, alkemi och kemi mellan åren 1500 och 1782 och hur dagens keminenomenklatur utvecklades ur dessa discipliner.

Men mest ingående har Beretta alltså trängt in i Lavoisiers arbete. I ett kapitel analyserar han *Méthode de nomenclature chimique* som Lavoisier gav ut 1787 tillsammans med sina medarbetare Berthollet, Fourcroy och Guyton de Morveau. I ett annat kapitel finns en analys av Lavoisiers mästerverk *Traité élémentaire de chimie* från 1789.

Klassiska kemins grundare

Antoine Laurent Lavoisier (1743–1794) brukar räknas som den klassiska kemins grundare och den som genomförde den kemiska revolutionen. Han förkastade teorin om ämnet flogiston, som på

1700-talet hade många anhängare (bland andra den svenske apotekaren Scheele). Flogistonteorin gick ut på att alla ämnen som kunde brinna innehöll ämnet flogiston som avgick vid förbränning. Kol trodde man bestod av ren flogiston eftersom kol "försvann" helt vid förbränning. Att massan ökade när en metall glödades och metalloxid bildades fick därför en lite konstruerad nödförklaring – det avgående ämnet flogiston ansågs ha negativ massa.

Lavoisier kunde visa att ämnen under förbränning i stället tog upp syre och presenterade sina nya teorier tillsammans med en nomenklatur baserad på dessa i *Méthode de nomenclature chimique*. I den senare *Traité élémentaire de chimie* sammanställde han sina teorier och presenterade ett nytt kemiskt system. Där betraktades alla odelbara ämnen som grundämnen och övriga ämnen som föreningar av grundämnena. I en lista som Lavoisier presenterade fanns 33 grundämnen (där inräknades också värme och ljus), där syre var det han fäste störst vikt vid. Syre bildade syror med icke-metaller som

kväve, svavel, fosfor och kol och bildade oxider med metaller. Baserat på dessa reaktioner införde han en nomenklatur som gjorde att man av namnet kunde uttyda från vilka ämnen något härstammade. Metallens namn ingick i namnet på metalloxiden, syrans namn byggde på den ingående icke-metallen och om en syra reagerade med en metalloxid (bas) för att bilda ett salt fick saltet ett namn som baserade sig både på syrans och metalloxidens namn.

Revolutionär på flera sätt

Lavoisier var inte bara förespråkare för en kemisk revolution utan även för den franska revolutionen 1789. Han var politiskt aktiv och fick en mängd viktiga uppdrag, men kom senare att kritiseras hårt av bland andra Marat. 1793 fängslades han och giljotinerades 1794, alltså för precis 200 år sedan. Matematikern Lagrange kommenterade detta på följande vis: "Det tog dem bara ett ögonblick att hugga av detta huvud, och hundra år kanske inte förslår att frambringa ett nytt sådant".

Under 1800-talet var det få kemister som brydde sig om Lavoisiers arbete. Den filosofiska debatt om det tekniska språkets natur som hade pågått bland naturvetare i slutet av 1700-talet hade tystnat. Många tyckte inte kemisk nomenklatur var någon större fråga. Namngivningen av nya ämnen skulle var enkel och ekonomisk. Det var viktigare än att namnen blev metodiskt uppbyggda och avspeglade verkligheten. Däremot var det många filosofer som fortfarande studerade och lovordade Lavoisier. John Stuart Mill, till exempel, ansåg att Lavoisiers nomenklatur var ett idealt och perfekt exempel på vetenskapsspråk. Han ansåg att avsaknaden av en vetenskapligt uppbyggd nomenklatur var huvudanledningen till att vetenskapens framsteg gick långsamt.

Om den kemiske revolutionären Lavoisier och mycket annat kan man alltså läsa i Berettas bok.

Lena Nordlund

Martin Hicks från Bath

Martin Hicks, 20, har under sommaren praktiserat på TNC. Martin studerar internationell ekonomi vid universitetet i Surrey i Guildford. Han är också en språkintresserad ung man. Innan han återvände till universitetet i Surrey för sitt tredje studieår passade vi på att ställa några frågor:

• Varför är du i Sverige?

– Det ingår i min utbildning att praktisera utomlands under nio månader. I kursen ”international business” läser vi om den tyska ekonomin; därför har jag valt tyska som första utländska språk. En del kurslitteratur i ämnet finns också bara på tyska så det är en klar fördel att kunna det språket. Innan jag kom till TNC praktiserade jag under sex månader på en bank i Berlin.

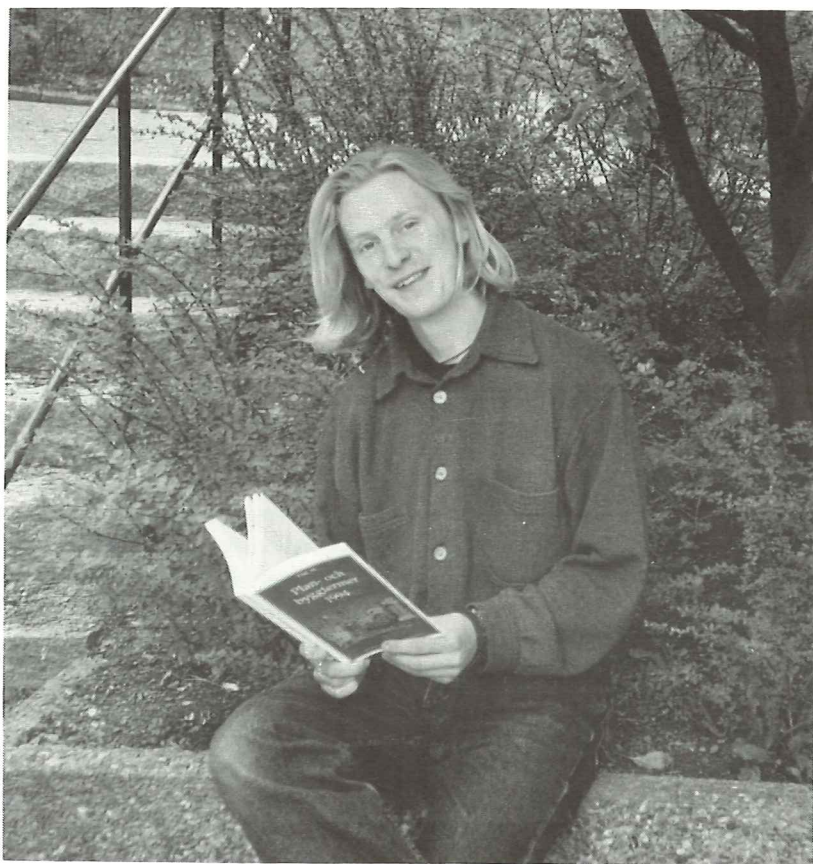
– Som andra utländska språk valde jag svenska och därför är jag här för att träna min svenska under tre månader.

• Hur kommer det sig att det blev svenska?

– Det var en ren slump. Det var den enda kursen i ett tredje språk där det fanns platser kvar. Men nu tycker jag att det är en fördel. Jag tror att det bara är 50 000 människor i hela världen som studerar svenska utanför Sverige så det är ett ganska exotiskt språk och roligt att kunna. På universitetet i Surrey är det bara tio elever som läser svenska. Jag menar också att det är viktigt att ha ett tredje språk om man vill arbeta med ekonomi i olika länder. Kan jag svenska kan jag arbeta i alla länder med nordiska språk, t ex i Danmark.

• Vad gör du på TNC?

– Jag excerperar termer ur EG-dokument skrivna på engelska. Samtidigt tar jag med en del av kontexten runt termen. Sedan försöker jag i de svenska dokumenten hitta motsvarande term och kontext. Det jag hittar har jag sedan registrerat i TNCs databank. Dessutom har jag registrerat termer ur svensk standard. En annan uppgift har varit att hjälpa till

med de engelska termer som förekommer i aktuella ordlisteprojekt.

• Vad har du lärt dig genom arbetet på TNC?

– Jag har lärt mig hur det fungerar på ett kontor i Sverige och jag har fått arbetslivserfarenhet. Den här tiden har fått mig att inse att jag kan tänka mig att arbeta med språk i någon form, kanske som översättare.

• Är svenska språket svårt att lära sig för en engelsman?

– Nej, jag tycker det var svårare att lära sig tyska. Meningsuppbyggnaden är så komplicerad och jag minns att jag efter att ha läst tyska i drygt ett år kunde mindre än jag kan svenska efter lika lång tid. Tyska har jag för övrigt läst i sju år sammanlagt.

– Det svåra för en engelsman med svenska är väl uttalet. ”Sju” är ju inte lätt att säga!

• Vad skall du göra nu?

– Jag skall resa tillbaka till England och träffa mina föräldrar och sedan fortsätta studierna på universitetet i Surrey. Jag har ett viktigt prov i mars som är en del av mitt slutdiplom.

• Vad drömmer du om att arbeta

med i framtiden?

– Drömmer om? I så fall att bli fotbollsspelare i hemmalaget Bath City som ligger i division 5. Min dröm är annars att starta eget inom en internationell verksamhet med kontor utomlands men samtidigt bo kvar i England.

• Hur var det att arbeta och bo i Stockholm denna varma sommar?

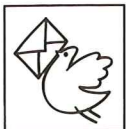
– Ja, vädret var ju verkligen fint. Och jag visste inte att det fanns så många möjligheter att bada i Stockholm som det finns.

• Fick du många chanser att prata svenska?

– Nja, på TNC har det ju blivit svenska, men på fritiden har det tyvärr blivit mycket engelska. Flera av mina engelska vänner har också varit här i sommar så när vi träffades blev det ju naturligt att vi talade engelska.

– Men det är lätt att få kontakt med människor i Sverige. Jag har märkt att svenskar verkar tycka om engelsmän, och ni är väldigt pigga på att tala engelska även när man själv tilltalar er på svenska.

Berit Björk

Insänt

"Elektroniska motorvägar" har man kunnat läsa om i tidningarna på sistone. Olof Bager, trogen TNC-vän och tidigare styrelseledamot, har hört av sig till TNC angående dessa "motorvägar". Han tycker termvalet är missvisande och föreslår här ett antal alternativa termer. Vad tycker TNC-Aktuelltts läsare?

"Till lands kan man färdas längs stigar, ridvägar, cykelbanor, bygdevägar, riksvägar, grusvägar, gator, motortrafikleder och motorvägar.

Järnvägar kan anges som smalspåriga, dubbelspåriga, elektrifierade, lokalbanor och stambanor.

Meddelanden kan överföras genom telefonledningar, abonnentledningar, luftledningar, koaxialkablar, optiska kablar, radiolänkar och över radioförbindelser.

I de nämnda exemplen beror benämningarna på vad man vill framhålla.

Utvecklingen inom telekommunikation går snabbt. Nu kan man med digitala signaler i form av ljuspulser genom en överföringslänk med tunna glasfibrer i en optisk kabel

överföra mycket breda frekvensband, som kan innefatta kommunikationskanaler av skilda slag. De kan avse olika media, till exempel för tal, musik, bilder, datasignaler samt TV- och radioprogram. Enskilda kanaler eller grupper av kanaler kan matas in i eller tas ut från överföringslänken.

Dessa möjligheter att överföra stora mängder information, som kan avse många media, det vill säga dessa multimediala överföringsmöjligheter, omnämns då och då i press, radio och TV som *elektroniska motorvägar*. Man vill förmodligen leda tankarna till en motorvägs stora trafikkapacitet för motorfordon. Det vore emellertid bra att få någon eller några benämningar som verkligen kännetecknar överföringen, och ordet *motor* är då föga kännetecknande. De ovan angivna exemplen för vägar, järnvägar med mera kan kanske ge några idéer.

För en bra benämning kan det komma i fråga att nämna bredbandighet, många media, kanske i form av *multimedial* eller enbart *multi*. Även sammansättningsdelen *tele* är

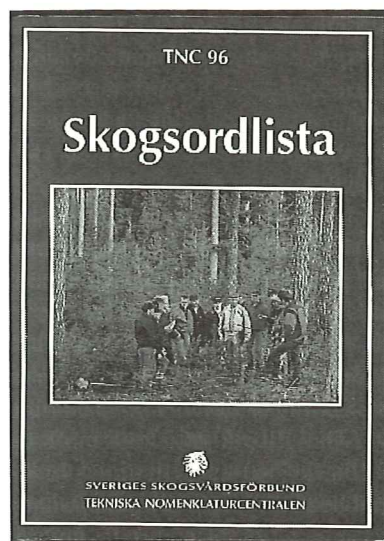

lämplig och korrekt, men den är möjligen alltför allmän. Ordet *stråk* eller *led* i stället för *väg* eller *ledning* bör kunna syfta på den stora överföringskapaciteten. Såsom korta möjliga benämningar nöjer jag mig med att här ange: *multimediastråk*, *multistråk*, *telestråk*, *multimedialled*, *multiled* och *teleled*.

Jag föreslår att TNC samverkar med Telia och lämpligen även Ericsson, gärna i kontakt med organ i andra nordiska länder, för att ta fram en eller flera lämpliga benämningar. Beroende på vad man vill framhålla i enskilda fall och hur strikt man vill vara kan därvid skilda mer eller mindre mångordiga varianter komma i fråga. Åtminstone någon variant bör dock vara kort.

Olof Bager"

TNC 96 Skogsordlista har kommit ut

Efter ett omfattande revideringsarbete har TNC kommit med en ny utgåva av Skogsordlista. Den nya utgåvan, med beteckningen TNC 96, har getts ut i samarbete med Sveriges Skogsvårdsförbund.

Den nya Skogsordlistan täcker de flesta av de fackområden som är aktuella inom skogsvården:

- klimat
- mark, topografi och hydrologi
- botanik
- vegetationsekologi
- skogsgenetik och skogspatologi
- skogsskötsel
- naturvård
- skogsteknik

- skogsuppskattning
- skogsekonomi
- skogsbruksformer
- lagstiftning
- virkeslära
- skogsbränslen

Ordlistan innehåller totalt ca 3 600 alfabetiskt ordnade termposter.

Den nya ordlistan har omarbetats grundligt med avseende på termurval och definitioner. Omkring 1 000 nya termposter har tillkommit inom aktuella fackområden och lika många föråldrade termer har tagits bort. Dessutom har ordlistan utökats med tyska och finska termmotsvarigheter.

Olika typer av citattecken ” ‹ › “

På tryckerier har man av tradition använt citattecken som är formade som kommatecken i olika varianter – enkla eller dubbla, upphöjda, på grundlinjen eller upp-och-nedvända. På skrivmaskiner har man däremot haft citattecken i form av raka streck. Eftersom modern kontorsutrustning ofta är utrustade med både tryckeriernas och skrivmaskinernas citattecken behövs särskiljande termer för de olika citatteckenformerna.

Amerikanska tryckerier använder olika tecken för att inleda och avsluta citat. Det inledande citattecknet består av två upp-och-nedvända komman i överkant och det avslutande citattecknet består av två rättvända komman i överkant. Eftersom de olikvända kommatecknen liknar siffrorna 6 och 9 kallas den här typen av citattecken ofta "sixty-six ninety-nine". I England använder man i allmänhet enkla citattecken på samma sätt, alltså ett upp-och-ned-

vänt komma i överkant före och ett rättvänt komma i överkant efter citatet. I Sverige används samma citattecken före och efter citatet, två rättvända komman i överkant. I Tyskland och många andra länder används två rättvända komman på grundlinjen före citatet och två upp-och-nedvända komman i överkant efter citatet.

Den engelska termen "smart quotes" och den svenska termen "typografiska citattecken" syftar båda på tryckeriernas kommaformade citattecken i motsats till skrivmaskinernas "raka citattecken". Men det är i allmänhet underförstått att det är det egna landets traditionella citattecken som avses. När man talar om "smart quotes" i USA är det alltså "66 99" man menar, och när man talar om "typografiska citattecken" i Sverige menar man som regel "99 99".

När man talar om typografiska citattecken enligt något visst lands tra-

dition kan man ange nationaliteten: "amerikanska citattecken", "engelska citattecken", "svenska citattecken" respektive "tyska citattecken".

Det finns också en typ av citattecken som ser ut som små vinklar. De kallas »gåsögon» på svenska och »French quotes» på engelska. De härstammar från Frankrike – därav det engelska namnet – och har spritts därifrån över hela den europeiska kontinenten. Däremot har gåsögonen aldrig etablerat sig på Brittiska öarna.

Liksom de kommaformade citattecknen skiljer sig gåsögonen mellan olika länder. I Frankrike och de flesta andra romanskspråkiga länder använder man «utåtvända gåsögon», medan »inåtvända gåsögon» används i bl a Tyskland och Danmark. I Sverige är »högvända gåsögon» vanligast.

Lars Törnqvist

TSK 20 år!

TNCs motsvarighet i Finland, Tekniikan Sanastokeskus, TSK, har nu funnits i 20 år och 20-årsjubileet firades den 14 oktober på restaurang Tekniska i Helsingfors. TNCs Nils

Rönholm, Anna-Lena Bucher och Kjell Westerberg var där och överräckte en gåva från TNC.

Jubileumsfesten inleddes med anföranden av TSKs ordförande Juhani Siikala, professor Ilkka Niiniluoto från filosofiska institutionen vid Helsingfors universitet och Peter Ammundsen från EG-kommissionens terminologiavdelning i Luxemburg.

TNC har på nära håll följt TSKs utveckling ända från början. Redan 1971 hölls i Stockholm i anslutning till TNCs årsmöte ett seminarium på temat Terminologiarbete i Norden. Finland företrädde då av professor Egil Nicklin och han kunde berätta att det pågick diskussioner i Finland om upprättandet av en terminological central. De närmast följande åren, 1971–73, togs flera kontakter med TNC av de finska initiativtagarna och när TSK upprättades 1974 så var det en organisation efter mönster av

TNC. Heidi Suonuuti har varit dess föreståndare sedan 1978 och fram till 1994. Vid TSKs första årsmöte 1975 talade TNCs dåvarande föreståndare Einar Selander under rubriken "Terminologiarbetets villkor. Erfarenheter och förhoppningar, särskilt i fråga om nordiskt samarbete".

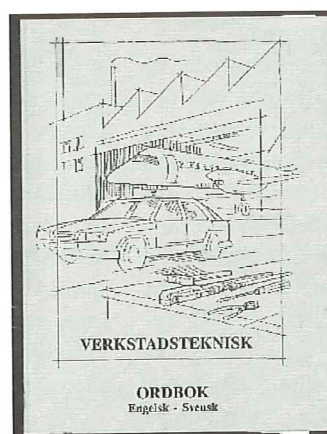
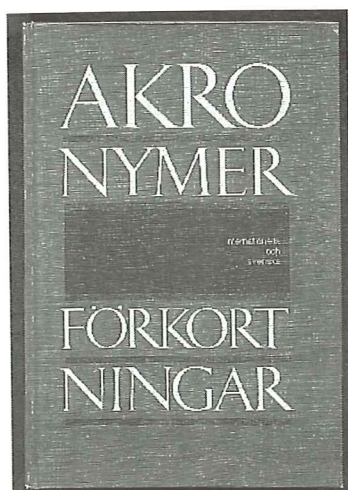
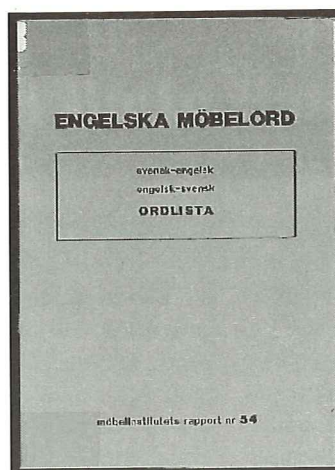
Genom åren har TNC och TSK fördjupat samarbetet och vi har kunnat konstatera att under Heidi Suonuutis ledning har TSK snabbt utvecklats vad gäller kompetens och metoder, vilket också lett till kvalitet i produkterna. De ursprungliga rollerna med TNC som lärare och TSK som elev har i många sammanhang fått byta plats. Det är endast kvantitativt sett som TSK är mindre än TNC.

Från svensk sida vill vi gärna önska att TSK får växa även kvantitativt – för TSKs och för vår egen skull! Terminologiarbetet i Norden behöver sina terminological centraler!

Anna-Lena Bucher

Nytt i bokhyllan

Urval: Gunnar Magnusson

Stahre, Nils E.
Verkstadsteknisk ordbok
Linköping : HTI-Consult, 1993
ISBN 91-971551-5-2 (Svensk-Engelsk)
ISBN 91-971551-4-4 (Engelsk-Svensk)

Denna verkstadstekniska ordbok i två delar är en omarbetad och utökad utgåva av "Teknisk ordbok" som gavs ut av Saab-Scania's flygdivision 1986. Den tidigare utgåvan innehöll även flygtekniska termer, vilka nu lyfts ut och publicerats i en särskild flygteknisk ordbok. Innehållet i verkstadsteknisk ordbok utgörs av ca 15 000 svenska uppslagsord och ca 20 000 engelska uppslagsord och synonymer.

Förutom rent verkstadstekniska termer innehåller boken även termer och fraser inom projektarbete, ekonomi, kostnadsberäkning, arbetsmiljö, arbetsledning och organisation.

Urvalet av termer har hämtats från olika källor såsom tekniska tidskrifter, handböcker, arbetsbeskrivningar, ritningar etc.

Uppställningen är alfabetisk med

uppslagsorden presenterade i fetstil. I anslutning till många av uppslagsorden, ca 3 200, finns även den engelska ritningsbeteckningen angiven. Det hade emellertid varit önskvärt om presentationen av termerna varit mera tydlig t ex i form av en anmärkning som talade om termens användningsområde.

Boken har inte några ambitioner att vara heltäckande men fyller väl sin funktion som en liten och behändig ordbok avsedd för alla nivåer inom den mekaniska verkstadsindustrin.

Terminologi för informationssäkerhet
**Stockholm : Informations-
tekniska standardiseringen, 1994**
Rapport ITS:6
ISBN 91-630-2483-7

Utvecklingen inom det informationstekniska området har under de senaste åren varit mycket snabb inte minst i form av ökade EU-insatser och en omfattande internationell standardisering. Med tanke på att det handlar om stora värden i sammanhanget är det naturligt att man ut-

vecklat ett stort säkerhetstänkande beträffande tillgänglighet, informationskvalitet, sekretess, informationsbehandling etc. I likhet med många andra områden där utvecklingen är snabb finns det även delar av terminologin inom området informationssäkerhet som ännu inte stabiliserats. Denna publikation innehåller ca 400 termer och har som ambition att försöka skapa en enhetlig terminologi inom området. Innehållet är uppdelat i områdena informationssäkerhet, säkerhetsteknik, evaluering och certifiering samt data- och informationskvalitet. Uppställningen inom varje delområde är alfabetisk och utgår från svensk term med engelsk term motsvarighet samt tillhörande svensk definition och eventuell anmärkning. Termernas relationer till varandra redovisas i form av generiska begreppsträd. Eftersom innehållet är systematiskt uppställt finns alfabetiska register på både svenska och engelska. Boken riktar sig i första hand till de som arbetar med upphandling, specifikationer av dataproducter och datasystem, men kan även med fördel användas av

den som är intresserad av informationsteknologi.

Sundelin, Arne

Akronymer och förkortningar : internationella och svenska 2. uppl.

Stockholm : Tekniska litteratursällskapet, 1994

TLS Handbok 22

ISBN 91-7390-027-3

Utgivningen av förkortningsordböcker i Sverige är inte särskilt omfattande. År 1987 gav Tekniska litteratursällskapet ut den första upplagan av Akronymer och förkortningar. Intresset för boken blev stort och den är numera slutsåld. När man nu ger ut en ny upplaga av boken har den reviderats och utökats med cirka 5 000 nya akronymer och förkortningar, vilket innebär att det totala antalet nu uppgår till ungefär 25 000 svenska och internationella

förkortningar med inriktning på informationsområdet. Innehållet är alfabetiskt uppställt och presentationen är enkel och tydlig. I separata bilagor redovisas även lands- och valutabeteckningar samt nationalitetsbeteckningar för motorfordon. Floran av akronymer och förkortningar förändras ständigt, därför är även denna upplaga självskrivnen bland bibliotekets referenslitteratur eller på det egna skrivbordet.

Matern, Hans von

Engelska möbelord : svensk-engelsk, engelsk-svensk ordlista Stockholm : Möbelinstitutet, 1989

Denna möbeltekniska ordbok, som innehåller ca 1 200 termer har kommit till i ett försök att ta fram ett internt arbetshjälpmedel inom Möbelinstitutet. Ordboken tar upp de vanligaste termerna och uttrycken som

används i tekniska beskrivningar, kvalitetsredovisningar, kravspecifikationer, standarder m m, som handlar om möbler och möbeltillverkning. Ordlistan gör dock inga anspråk på att vara heltäckande inom det möbeltekniska området. Innehållet är systematiskt uppdelat och tar upp termer om trä som material, dess egenskaper samt olika träprodukter och andra material som används i möbeltillverkningen. Vidare förtecknas termer om olika möbeltyper, möbeldetaljer, klädsel och stoppning, handverktyg samt om ytbehandling av möbler. Ordboken saknar tyvärr definitioner eller förklaringar till termerna, men en hel del av termerna finns definierade i "Möbelordlista" (Möbelinstitutets rapport; 38) som med fördel kan användas som ett komplement till "Engelska möbelord".

Tredjeländer

Det finns många fackuttryck som innehåller ordet *tredje*, *tex tredje person* inom språkvetenskapen och *tredje man* inom juridiken. I internationella sammanhang förekommer uttrycket *tredje världen*. På senare tid har vi fått ännu ett uttryck i den här familjen, nämligen *tredje land*.

Alla uttrycken med *tredje* anger företeelser som står utanför det aktuella sammanhanget. Inom grammatiken är *jag* första person och *du* är andra person. Den som står utanför, dvs den som varken talar eller blir tilltalad, är tredje person. Den juridiska termen *tredje man* betecknar någon som är berörd av ett avtal utan att vara avtalspart. Denna term är alltså bildad på samma sätt som den grammatiska termen *tredje person*. I avtalsförhållandet räknar man sig själv som den första personen och den andra parten som – just det, den andra. Och den som kan komma att beröras av avtalet utan att vara part är alltså tredje man.

Det förekommer att avtal tecknas

av mer än två parter. Då kan det alltså förekomma en tredje part. Detta innebär inte att den utomstående blir fjärde man, för benämningen *tredje man* används oavsett hur många avtalsparterna är.

Med *tredje världen* menar man länderna. Vilka världar som är den första och den andra tvistar de lärde om. Enligt en uppfattning är det Gamla världen och Nya världen som avses, enligt en annan är det de västliga industriländerna och det numera upplösta Östblocket. Vilket som är korrekt har ingen större praktisk betydelse, så länge man är överens om att *tredje världen* är de länder som har hamnat utanför den industrialiserade världen.

Uttrycket *tredje land* används inom handelsrätten, och det har sitt ursprung inom EG. I likhet med tredje man är tredje land en utomstående, men inte vilken utomstående som helst. I EGs regelverk finns dels regler för handel mellan det egna landet och ett annat EG-land, dels regler för handel med

tredje land – som alltså är detsamma som ett icke-medlemsland.

En sådan ordbildning är inte helt lyckad, eftersom uttrycket *tredje land* av icke-experten snarast uppfattas som benämning på ett land som är tredje man eller tredje part i ett handelsavtal. Men uttrycket är fast etablerat i betydelsen 'icke-medlemsland' inom EG-terminologin, och motsvarande uttryck finns i alla EG-språk: *third country* på engelska, *pays tierce* på franska, *Drittland* på tyska och *tredjeland* på danska.

I och med att EES-avtalet har trätt i kraft har den svenska handelsrättsliga terminologin börjat förändras. Många nya termer kommer in från EGs regelverk, och åtskilliga gamla termer får förändrad betydelse. Det krävs alltså en viss vaksamhet om man skall förstå innebörden i EGs regelverk rätt. *Tredje land* är bara ett av många uttryck som man får se upp med därför att betydelsen är en annan än den man väntar sig vid första påseendet.

Lars Törnqvist

Termfrågor i urval

Definitionsfrågor

dörr och lucka

FRÅGA: Har TNC definierat någon storleksgräns mellan *dörr* och *lucka*?

SVAR: Nej. I TNC 60 *Träbyggnadsordlista* anges att dörrar i allmänhet är utformade för att genomgå av personer i upprätt ställning, medan lucka i samma ordlista beskrivs som 'skivformat föremål avsett för tillslutning av öppning till ett vanligen ej beträdbart utrymme, t.ex. skåp'.

glukos och druvsocker

FRÅGA: Är *glukos* och *druvsocker* samma sak?

SVAR: Ja.

kontrollmätning

FRÅGA: Det finns folk på myndigheten som hävdar att *kontroll* och *mätning* är samma sak, och att det därför inte finns något som heter *kontrollmätning*. Kan detta vara riktigt?

SVAR: Nej. I svensk standard SS 02 01 01 definieras *kontroll* som 'undersökning för att fastslå om ett objekt beträffande en eller flera egenskaper fyller givna fordringar' och *mätning* som 'bestämning av storhetsvärde med hjälp av mätutrustning'. I svensk standard SS-ISO 4463 definieras *kontrollmätning* som 'fristående mätning för att kontrollera riktighet och noggrannhet hos tidigare utförd mätning'.

mellannamn

FRÅGA: Posten håller på med någon slags adressblankett och där finns ett fält där *mellannamnet* skall

fyllas i. Nu visar det sig att anställda på Posten har olika uppfattningar om vad mellannamn är för något. Några tror att det är det förnamn som inte är tilltalsnamn, andra tror att det är ett av efternamnen om man har två. Har TNC något tungt belägg för vad det verkligen är?

SVAR: Enligt namnlagen av 1982 är det på följande vis: en make som förvärvat den andra makens efternamn får även bära sitt tidigare efternamn som *mellannamn*. Även barn som har förvärvat ett efternamn som bärs av enbart ena föräldern får bära den andra förälderns efternamn som *mellannamn*.

specifikation, standard och norm

FRÅGA: Är *specifikation* samma sak som *standard* och *norm*?

SVAR: Nej. En *standard* är ett föreskrivande dokument som är fastställt av något standardiseringsorgan för frivillig tillämpning, medan en *specifikation* är vilket dokument som helst som ger en detaljerad beskrivning av något (produkt, process e d). Ordet *norm* används i Sverige främst om föreskrivande tekniska dokument som är fastställda av myndigheter.

Formfrågor

autenticering

FRÅGA: Stavas *autenticering* med *c* eller *s*? På engelska heter det *authentication* med *c*. Jag har forskat i ordets etymologi och kommit fram till att ordet via engelska, franska och latin kommer från grekiska *authentikos* 'äkta' med stammen *authentéin* 'ha fullständig makt' eller *authentés* 'upphovsman'.

SVAR: Ordet *autenticering* skall stavas med *s* eftersom det består av den grekiska stammen *autent-* och den svenska avledningsändelsen *-isering*. TNC 12 *Ord och uttryck 1947* ger en enkel tumregel för stavning med *-isera* respektive *-icera*: "Det har följaktligen sitt intresse att undersöka under vilka omständigheter *-isera* dock synes vara att föredra. De viktigaste fallen är följande: ... Verb där stammen även bildar adjektiv på *-isk*, eller någon gång

-sk eller *-istisk*, till exempel *amerikanisera*, *automatisera*, *karaktarisera*, *kristallisera*, *kritisera* ... En omständighet, som i sammanhanget kan vara värd att påpeka, är att de nämnda orden på *-isera* har *s* (icke *c*) i denna ändelse, fastän många av dem kan bilda substantiv med ändelsen *-ik*, t.ex. *automatik*. Kan substantiv bildas på *-ik*, *-ikat*, *-ikation* o.d., men icke adjektiv på *-sk*, *-isk*, eller *-istisk*, är detta ett tecken på att verbet stavas *-icera* (när det ej tar formen *-ikera*), t.ex. *applicera*, *duplicera*, *fabricera*, *komplimentera*, *musicera*, *publicera*, *rubricera*."

kopolymer

FRÅGA: Skrivs kopolymer med *c* eller med *k* på svenska?

SVAR: Det bör inte skrivas alls. TNC rekommenderar *sampolymer* för det som heter *copolymer* på engelska och avråder från termen *kopolymer*.

prajmer

FRÅGA: Skulle man kunna skriva *prajmerladdning* (om en sorts startladdning som sätter fart på en gigantiskt stor sprängladdning på sådär 100 ton)? Vi säger *prajmer* och *prajmning*, och *prajmare* för den som utför arbetet.

SVAR: Det är svårt med den här typen av radikala omstavningar nuförtiden. Många svenskar är i dag så beivrade i engelska så de reagerar när de ser ord stavas så här "svenskt". I vardagslag går det kanske för sig: *tajma* kan man säga om att 'tidsmässigt anpassa, välja (rätt) tidpunkt för; ta tid på' (ur *Nyord i svenskan*), men tiduret *timer*, som är en mer neutral benämning, stavas inte lika "svenskt".

prion

FRÅGA: Vad har *prion* för genus? Det är något som är mindre än ett virus och som sprider sjukdomar. Jag tycker spontant att det borde vara neutrum.

SVAR: *Prion* skrevs *prionen* i en artikel från 1982. Det var också vad vi tyckte lät bäst här på TNC. På en institution där de forskar om prioner

Termfrågor i urval

sade de att genus ännu inte är bestämt. Men vi rekommenderar n-genus i analogi med andra ord som slutar på *-ion* t ex spion, pion, union.

spädning

FRÅGA: Finns det något vedertaget sätt att skriva spädningar inom kemien? Vad betyder 1:3 – betyder det att man skall späda 1 del av någonting med 3 delar av någonting annat eller betyder det att man skall späda 1 del med 2 delar så att det totalt blir 3 delar?

SVAR: Det finns inte ett vedertaget skrivsätt för spädningar. Många olika skolor tillämpas.

Ett av de sämsta sätten att skriva spädning på är exemplet 1:3. Man bör undvika detta skrivsätt just därför att det är så svårtytt. En minimal stickprovsundersökning bland tre analytiska kemister gav följande resultat. Två tolkade det som att man skall späda 1 del med 3 delar (t ex 1 dl A med 3 dl B). En tyckte att det betydde att man späder 1 del med 2 delar så att slutresultatet blir 3 delar. Samtliga reserverade sig dock och sade att det beror på vem man frågar. En av dem, som har undervisat i analytisk kemi på högskolenivå, sade att det beror på åldern – att äldre kemister oftast tolkar det som 1 dl + 2 dl, medan yngre oftast tolkar det som 1 dl + 3 dl.

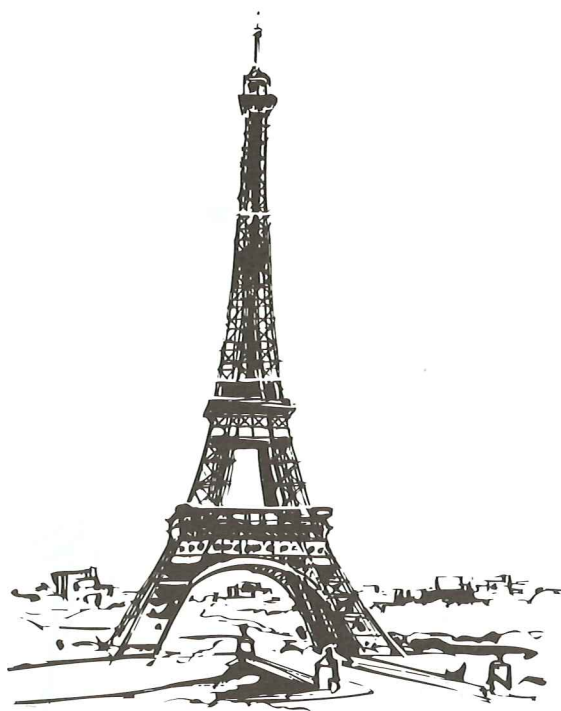
TNC rekommenderar därför att man skriver spädning så att det inte kan feltolkas, t ex 1+3 (som också var det skrivsätt som den f d läraren rekommenderade).

stor bokstav

FRÅGA: Skall man använda stor begynnelsebokstav någonstans när man skriver "våren har kommit till de österrikiska alperna"?

SVAR: Nej, i den här kontexten fungerar varken *alperna* eller *österrikiska alperna* som egennamn, och därför använder man gemen begynn-

Byggnadsverk.

nelsebokstav på samma sätt som man skriver "våren har kommit till de svenska fjällen".

voltammetri

FRÅGA: Har *voltam(m)etri* ett eller två *m* på svenska? På engelska skriver man *voltammetry*.

SVAR: Motsvarigheterna till engelska *voltammetry* skrivs med två *m* på bland annat tyska och italienska. Det är därför rimligt att *voltammetri* har två *m* även på svenska.

Förkortningar

MKB:n eller MKB-n

FRÅGA: Hur skriver man förkortningar i bestämd form? I just det här fallet handlar det om en förkortning för *miljökonsekvensbeskrivning*, *MKB*, och folk hos oss skriver på alla möjliga vis – *MKB:n*, *MKB-n* och *MKB'n*.

SVAR: Valet står mellan *MKB:n* och *MKB-n*. Det senare skrivsättet är det gamla, vedertagna sättet att lägga till böjningsändelser till förkortningar (gäller inte genitiv-s, där kolon eller inget används). Det är det skrivsätt som förespråkas i TNCs Skrivregler. På senare år har man för-

sökt förenkla det hela genom att föreslå att man konsekvent använder kolon (föreslås till exempel i Språknämndens skrivregler) och det har fått alltmer genomslagskraft. Man kan alltså välja – bindestreck för konservativa och kolon för radikala personer.

Ordvalsfrågor

biopreparat

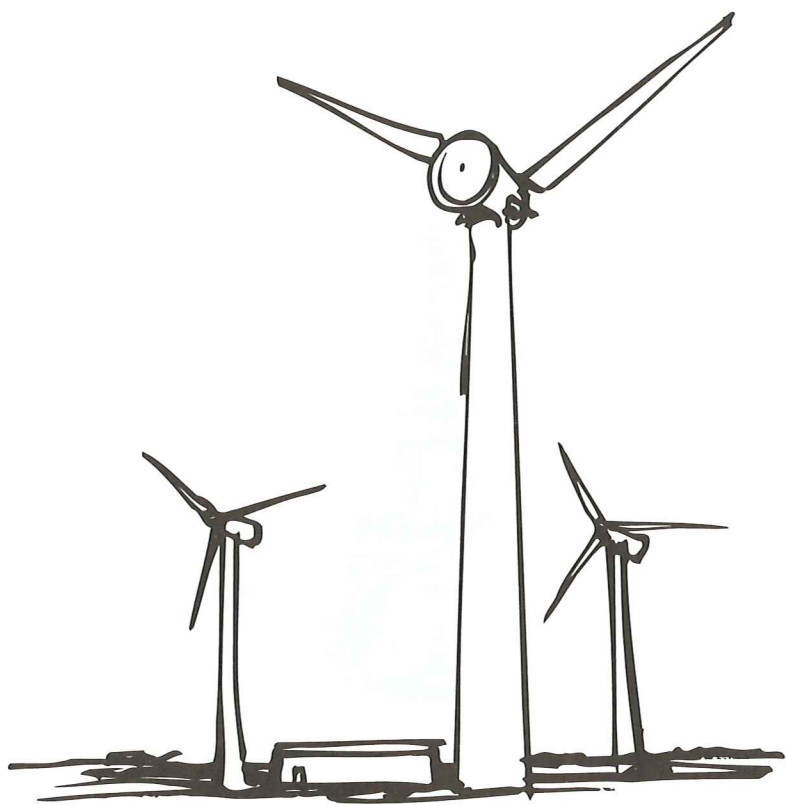
FRÅGA: Kan man säga *biopreparat* på svenska när man talar om ett biologiskt eller biokemiskt preparat?

SVAR: Det bör man kunna göra.

byggnadsverk

FRÅGA: Kan man använda ordet *byggnadsverk* i lagtext?

SVAR: I Jordabalken används uttrycket *byggnad* eller *annan anläggning* för ett begrepp som omfattar allt som är resultat av byggverksamhet. I Byggproduktdirektivet används termen *byggnadsverk* för samma begrepp. Även i nästa AMA-generation kommer man att använda termen *byggnadsverk*. Dessutom används ordet *byggnadsverk* sedan länge i allmänspråket om bl a större byggnader och anläggningar.

förnybar energikälla

FRÅGA: Säger man *förnyelsebar energikälla* eller *förnybar energikälla*?

SVAR: TNC rekommenderar den kortare termen och avråder till och med från den längre i TNC 81 *Energiordlista*.

legering

FRÅGA: Vad är det för skillnad på *legering* och *polymerblandning* när det handlar om plaster?

SVAR: *Legering* förekommer i platsammanhang och bland annat står det i branschtidningen *Plastforum* att en legering är en polymerblandning där en ingrediens inte överskrider en viss procentsats. Det hindrar oss inte från att avråda från användandet eftersom legeringar oftast har med metaller att göra och kan ge fel associationer. Prefekt Ann-Christine Albertsson på Institutionen för polymerteknik, KTH, avråder från termen eftersom det inte finns några klara gränser för vad som bör kallas *legering*. Hur som helst är *polymerblandning* en överterm som

kan användas utan att det blir fel.

logo, logotyp och logga

FRÅGA: Finns det något svenskare ord än *logotype*, och går det bra att skriva *logo* i stället?

SVAR: *Logotype* är inte svenska – det heter *logotyp*. *Logo* är en ganska vedertagen kortform, om än vardaglig. Dessutom förekommer kortformen *logga*, men den är ännu mer talspråksmässig.

rullband

FRÅGA: När man testar konditionen på rökdykare användes förr cykelergometer (testcykel). I dag har man i stället ett rullande band de får gå på. Jag har hört alla möjliga namn på detta: *rullmatta*, *rullband*, *löpmatta*, *löpband*, *gåmatta*, *gåband*. Vad tycker TNC är bäst?

SVAR: *Matta* leder tankarna till något med avgränsad area och inte till ett långt band utan ände som går runt, runt. Dessutom heter transportörer som fungerar på samma sätt *bandtransportör*. Därför bör man välja efterledet *-band*. *Rullband* är

bra i analogi med *rulltrappa* och *rullramp*.

servisledning

FRÅGA: Kallas den vattenledning som en enskild drar från t ex en djupborrad brunn till ett fjällhotell för *servisledning*?

SVAR: Om vattenledningen är ansluten till ett allmänt nät är det en *servisledning* men om så inte är fallet, nej.

synstress

FRÅGA: Finns det något ord som heter *synstress*? I en körkursutbildning har några elever svarat att man drabbas av *synstress* när man möter bilar i mörkret och jag tycker det låter rimligt, men somliga vill inte godkänna det svaret.

SVAR: Vi har inte hittat ordet *synstress* men det betyder inte att ordet inte finns. I svenskan kan man ju ganska fritt göra nya sammansättningar av ord efter behov. *Synstress* låter bra, man förstår vad som menas och det är kort och koncist. Om det är rätt svar på frågan vill vi inte ta ställning till.

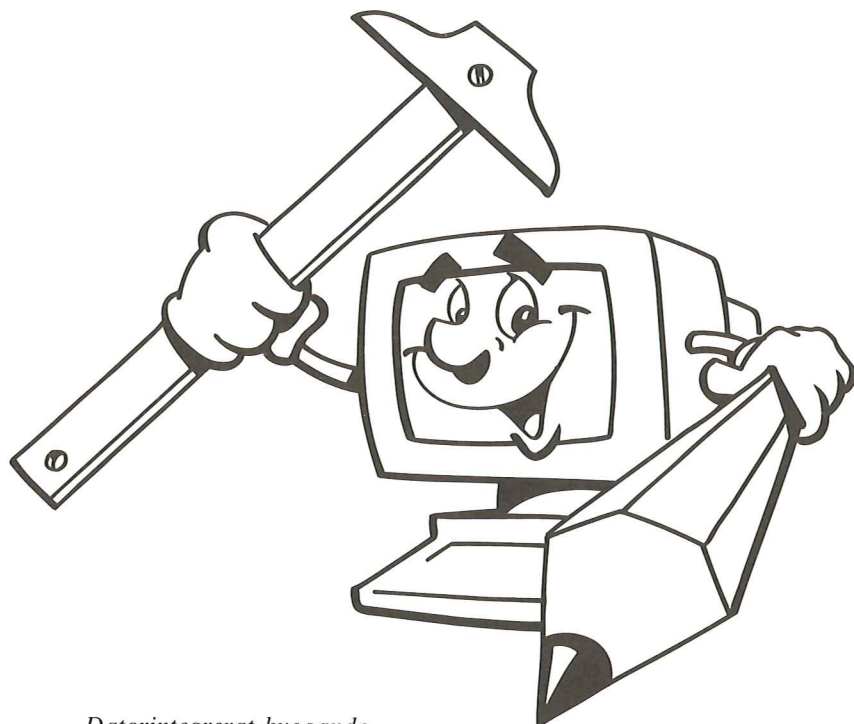
Översättningsfrågor

blank test

FRÅGA: Vad kallar man *blank test* på svenska? *Blindtest*? Det är en

spektrofotometrisk metod och det är det prov som bara innehåller lösningsmedlet, men inget av det man skall analysera.

SVAR: *Blank* kallas med labbtalspråk oftast *blank* även på svenska, men korrektare är att säga *nollprov* eller möjligen *blindprov*. Eftersom man använder nollprovet när man nollställer apparaten (att likna vid tarering av en våg) är *nollprov*

Datorintegrerat byggande.

att rekommendera. De prover som man gör med lösningsmedlet och det ämne man vill analysera i känd mängd kallas *referensprov* eller *kalibreringsprov* (om man gör en kalibreringskurva med dem).

CIM och CIC

FRÅGA: Hur översätts uttrycken *CIM* – *computer integrated manufacturing* och *CIC* – *computer integrated construction*?

SVAR: De engelska akronymerna används även på svenska. *Computer integrated manufacturing* översätts med *datorintegrerad tillverkning*. *Computer integrated construction* har vi inga noteringar om, men det borde heta *datorintegrerat byggande*.

clearance

FRÅGA: Vad heter *clearance* på svenska? Det handlar om den tid det tar för kroppen att bli fri från något visst ämne.

SVAR: *Clearance* heter *clearance* även på svenska. I diverse medicinska ordböcker står det till exempel *njurclearance*.

diode array

FRÅGA: Vad skall man kalla en *diode array* på svenska? Det är flera

dioder som sitter på en detektor, och varje diod reagerar på ett visst våglängdsområde.

SVAR: *Array* brukar översättas med *grupp* när det är fråga om elkomponenter. *Diode array* blir följaktligen *diodgrupp* på svenska.

intermediate bulk container

FRÅGA: Hur översätts termen *intermediate bulk container*? Det är en behållare av textilt material som används vid lossning av bulk gods.

SVAR: *Storsäck*. Den fullständiga engelska termen är *flexible intermediate bulk container*, förkortat *FIBC*.

man-made fibres och synthetic fibres

FRÅGA: I en tulldeklarationsuppräknings står det om både *man-made fibres* och *synthetic fibres*. Är inte det samma sak?

SVAR: *Man-made fibres* är *konstfibrer*. *Konstfiber* är 'fiber framställd på teknisk väg, till exempel viskos, nylon'. *Syntetfiber* är 'konstfiber framställd av syntetiskt tillverkad polymer, till exempel polyester'. *Syntetfiber* är alltså en sorts konstfiber, men de är inte synonyma. Viskos är till exempel en konstfiber men

inte syntetfiber eftersom den är gjord av cellulosa.

OH-platta

FRÅGA: Vad heter *OH-platta* på engelska, det vill säga en sådan där platta som man kopplar till en dator för att på väggen kunna visa vad som sker på bildskärmen inför en stor publik. finns det även ett bättre svenskt uttryckt än *OH-platta*?

SVAR: Den engelska termen är *overhead projection panel*. En mer beskrivande svensk term som TNC tidigare har rekommenderat och föreslagit är *projektorplatta*.

sanitär olägenhet

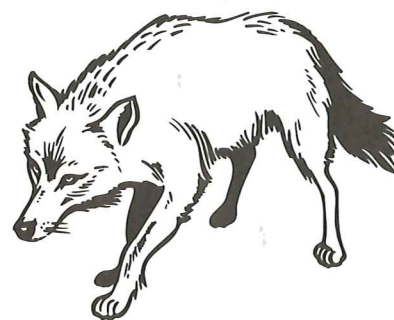
FRÅGA: Vad heter *sanitär olägenhet* på engelska?

SVAR: *Sanitary nuisance*.

self-healing

FRÅGA: Använder man ordet *självläkande* på svenska för uttrycket *self-healing*? Det står i sammanhanget *self-healing software*.

SVAR: Ja.

vulpinsyra

FRÅGA: Vad heter *vulpinsyra* på engelska? Det är en syra som utvinns ur varglav och som förr i tiden användes som varggift. Man blandade vulpinsyran med krossat glas och lade blandningen i ett djurkadaver, som skulle locka till sig vargen. Vargen åt upp det hela och dog knall och fall.

SVAR: I tyska Römpps *Chemie-Lexikon* hittade vi *vulpinsyra* (*Vulpinsäure*), med den engelska motsvarigheten *vulpinic acid*.

Erbjudande!

Vi erbjuder våra läsare en kraftig rabatt vid köp av TERMDOK på CD-ROM.

Med ca 500 000 termer med definitioner och översättningar utgör TERMDOK i dag en unik samling teknisk terminologi.

TERMDOK på CD-ROM innehåller databaserna:

- TNCs EG-termer
- TNCs excerpter
- TNCs ordlistor
- Svensk standard
- DANTERM (Danmark)
- EURODICAUTOM (EU)
- KRINGLA (Island)
- RTTs termbas (Norge)
- TEPA (Finland)
- TERMIUM (Kanada)

Ordinarie pris på skivan är 4 900 kronor exklusive moms. Nu kan ni köpa den för 2 900 kronor exklusive moms. De som är medlemmar i TNC får dessutom sin medlemsrabatt avdragen från priset.

TERMDOK-skivan kan beställas direkt per telefon eller telefax via TNC.